

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 37 Volume: 8 Issue: 37

Nisan 2015 April 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KÜRESEL YÜZYILDA YENİ SOSYAL HAREKETLER VE TOPLUMSAL KATILIMIN TEŞVİK EDİCİ ARACI OLARAK YAZILI BASIN

WRITTEN PRESS AS AN ENCOURAGING WAY OF NEW SOCIAL MOVEMENTS AND SOCIAL PARTICIPATION IN GLOBAL CENTURY

Sinem ONAR ÇAMBAY*

Öz

Günümüzde giderek tüm dünyayı etkisi altına alan küreselleşme olgusu, dünyanın yalnızca dengelerini değil dünyanın temel aktörlerini de değiştirmiş yeni sosyal hareketleri içinde bulunduğumuz çağın temel aktörü olarak konumlandırılmış bulunmaktadır. Söz konusu ortamda yurttaşların kendilerini ifade edebilme ve seslerini duyurabilmelerinin önemli bir yolu olarak yeni sosyal hareketler ve bu hareketleri teşvik edebilmenin önemli bir aracı olarak yazılı basın dikkat çekmektedir. Katılım olanaklarının giderek arttığı bu bağlamda da demokrasinin ve hukuk devleti anlayışının güç kazandığı günümüz dünyası, katılımcı ve dinamik bir demokrasi modelinin hayata geçmesini ayakta kalabilmenin en önemli yolu olarak belirginleştirmekle birlikte söz konusu yolu aydınlatabilecek en önemli araç olarak da yeni sosyal hareketler ile yazılı basını öne çıkarmaktadır.

Küreselleşme süreci dünyanın hem dengelerini hem de temel aktörlerini değiştirmiş yeni sosyal hareketleri içinde bulunduğumuz çağın temel aktörü olarak konumlandırmıştır. Söz konusu süreç günümüzde demokratik hukuk devleti arayışlarının artmasıyla hak arama mücadelesini içeren yeni toplumsal hareketleri gündeme getirerek dünya genelinde yeni bir düzenin başlangıcına işaret etmektedir. Yeni düzene ilişkin olarak öne çıkan temel özellikler olarak da artan katılım olanakları, güçlenen demokrasi ve hukuk devleti anlayışı dikkat çekmekte olup süreci aydınlatacak temel araçlar olarak yazılı basın, sivil toplum kuruluşları ve yeni sosyal hareketler göze çarpmaktadır. Bu bağlamda yazılı basın ile yeni sosyal hareketlerin yeni çağın toplumsal değişim ve dönüşümü sağlayan temel aktörleri olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Yeni Sosyal Hareketler, Demokrasi, Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları, Toplumsal Katılım, Yazılı Basın

Abstract

Globalization is a phenomenon whose impacts are being felt across the entire world. It has become the key motor for change in the world today. It is not only responsible for altering global balances but for giving rise to new social movements. Crucial in such an environment are new social movements that enable citizens to express themselves and to have their voices heard, and a major vehicle for this is the printed media. In today's world, where opportunities for such participation have grown and the concepts of democracy and the rule of law have gained in importance, it has become evidence that adopting a participatory and dynamic model of democracy is crucial. At the same time, new social movements and the printed media have become essential in demonstrating this to be the case.

Globalization encompasses social movements that transform key actors and balances in the world. By shining light on the rise of new social movements and the quest for democratic rule of law, it points to the emergence of a new world order. The fundamental features of this new order are expanding possibilities for participation and the growing importance of the notions of democracy and the rule of law, and the role the printed media, non-governmental organizations and new social movements have in bringing this to light.

Keywords: Globalization, Democracy, Civil Society, Civil Society Organizations, New Social Movements, Written Media, Social Participation.

* Bu makale, Ege Üniversitesi'nde Prof. Dr. Feriâl Örs danışmanlığında hazırlanan, 16 Mart 2014 tarihinde sunulan " Küreselleşme Bağlamında Türkiye'de Yeni Sosyal Hareketler ve Yazılı Basının Toplumsal Katılım Süreci İçindeki Rolü" başlıklı doktora tezinde türetilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü.

1. Giriş

1980'li yılların sonlarında yenedünya düzenine damgasını vuran bir kavram olarak öne çıkan küreselleşme olgusu, toplumsal, kültürel ve düşünsel her alanda tüm dünyayı etkisine almış bulunmakta ve önemli bir dönüşüme başlangıç oluşturmaktadır. Bu olgu, aynı zamanda geleneksel devlet merkezli düşüncelerin yeniden sorgulanmasına, liberal demokrasinin krize girmesine ve demokratikleşme çabalarının hız kazanmasına yol açarak sivil toplum alanında da önemli bir uyanışı körüklemekte bu bağlamda da yeni sosyal hareketler ile sivil toplumu hareketlendirmek üzerinde odaklanmaktadır.

İçinde bulunduğumuz dönemde, kapitalist yaklaşımın ulaştığı enformasyon teknolojisi devrimi hem emeğin merkezileşmesini parçalamış hem de etkili olduğu alanlarda sosyal zıtlıkların sayısı ve ölçeğini artırarak, işsizlik, çevre, barış, kadın, insan hakları v.b konuları da uluslararası gelişmelere çok duyarlı küresel sorunlar haline getirerek yeni bir dünya düzenini öne çıkarmıştır. Bu bağlamda günümüz yeni dünya düzeninin demokratik hukuk devleti çerçevesinde hak arama mücadelesini içeren yeni sosyal hareketleri gündeme getirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

2. Kuramsal ve Kavramsal Olarak Yeni Sosyal Hareket Olgusu

Küreselleşme tüm dünyadaki geniş etkilerini özellikle toplumsal sistem ve sorunlar etrafında da göstererek hem toplumları birer dinamik yapı olarak değişime açık hale getirmiş hem de toplumsal sorunları küresel sorunlar haline dönüştürerek karşıt hareketlerini de ortaya çıkarmıştır. Bu süreçte tüm dünyaya egemen olmuş tek bakışlı bir yapılanmanın ekonomik, kültürel ve toplumsal alanlarda sistem karşıtı birçok yeni sosyal hareketi organize ettiği görülmektedir.

Heterojen bir yapı gösteren, farklılık ve kimlik üzerinde odaklanan, daha çok eğitilmiş kişiler tarafından organize edilerek, herhangi bir siyasal, sınıfsal ya da ekonomik geri planı olmayan oluşumlar olarak tanımlanabilecek yeni sosyal hareket olgusu, ekonomik ya da toplumsal olanaklar üzerinde değil daha çok katılım, demokrasi, insan hakları ve kimlik unsurları bağlamında hayat bulan önemli bir süreci ifade etmektedir. Söz konusu süreç, siyasal erkin kontrolünden ziyade sivil erkin canlanmasını ve bu sorunlara bireysel olarak çözüm bulmayı amaçlamaktadır.

Geleneksel siyasi yapının çöktüğüne bu nedenle de siyasetin daha çok sivil bir yapıya doğru evrilmesine odaklanan yeni sosyal hareket olgusu, devrim ve yenilik arayışından çok, kamusal ve özel alanın sınırlarının yeniden çizildiği demokrasi odaklı bir bakış açısına odaklanmakta hareketlerin toplumsal katılımı artırarak siyasal erk karşısında önemli bir güç haline geldiği gözlemlenmektedir. Yeni hareketlere yönelik olarak dikkat çeken en önemli özelliklerden birisi de farklı ve alternatif bakış açılarını ortaya koyması şeklinde belirginleşmektedir.

"Dalton ve Kuechler yeni sosyal hareketlerin; İdeolojisi, destek temeli, katılma motivasyonu, örgütsel yapısı ve siyasi stili açısından geleneksel siyasetten ve sosyal hareketlerden ayrıldığını belirtmekte ve bu farklılıkları İdeoloji, Destek Temeli, Katılma Motivasyonu, Örgütsel Yapısı, Siyasi Üslubu bakımından açıklamaktadır" (Yılmaz, 2003: 372-374).

İdeoloji: Yeni sosyal hareketler, batı sanayi toplumlarının hakim amaçlarıyla zıtlık içinde bulunmakla birlikte kültür ile yaşam kalitesi konularına odaklanmakta ve hakim yaklaşıma tehdit oluşturduğu daha çok katılımcı taleplerde buldukları görülmektedir. Bunlar sivil örgütlenme olmanın ve çıkar talep etmenin ötesinde temel bir sosyal değişim talep etmeleriyle önceki hareketlerden farklılaşmaktadır. Ayrıca iktidar yönelimli olmaktan çok kimlik yönelimlidirler.

Destek Temeli: Eski sosyal hareketler sınıf ve meslek temelli iken yeni sosyal hareketler ekonomik çıkarlar yanında farklı sosyal etkileşimlerin ürünü olarak öne çıkmakta sosyo ekonomik olarak zayıf ve baskı altındaki grupların hareketi olmak yerine orta sınıfa ve eğitimlilere, yani sistem dışı olmayanlara dayanmaktadır.

Katılma Motivasyonu: Bu hareketlerde katılma kişisel çıkar duygusu ve grup bağlılığından çok kültür ve değer yönelimli ve konu temellidir. Bu haliyle geleneksel hareketlerden ayrılmaktadır.

Örgütsel Yapısı: Geleneksel hareketler, merkeziyetçi ve hiyerarşik bir yapıya sahip iken yeni hareketler açık, demokratik ve merkezkaç bir yapı göstermekte anti oligarşik ve ikna temelli olarak dikkat çekmektedir.

Siyasi Üslubu: Yeni sosyal hareketler hükümet dışı bir özellik göstermekte ancak hükümet kararlarını etkilemek arzusunu taşımaktadır. Bunu hükümetle pazarlıkla değil doğrudan eylemleriyle ve kamuoyunu etkileyerek sağlamaya çalışmaktadır.

Görüldüğü üzere yeni sosyal hareketler demokratik katılımcı bir bakış açısını ortaya koymanın önemli bir yolu olarak belirginleşmekte olup kimlik ve farklılık yönelimli bir biçimde modern toplumsal bir yaşamı

hayata geçirmeyi amaç edinmiş bulunmaktadır. Bu bağlamda hareketlerin farklılık, çoğulculuk ve uzlaşma üzerinde odaklanarak sürekli bir dönüştürme arzusu taşıdığı görülmektedir.

Siyasal toplumsal yapının çökmesi sonucu ortaya çıkan yeni sosyal hareketler, siyasal alanda sivil erkin daha çok canlandığı bir alanda faaliyet imkanı bulmuş küresel dünyada yeni bir boyut kazanmıştır. Söz konusu küresel ortam bir paradigma olarak sosyal hareketleri de değiştirmiş ve kaynak mobilizasyonu kuramı, yeni sosyal hareketler kuramı ve ulus ötesi eylem ağları kuramı olarak üç farklı bakış açısını öne çıkarmıştır. Bunlar, Amerika'da etkili olan Kaynak mobilizasyonu kuramı, Avrupa'da etkin olan Yeni Sosyal Hareketler Kuramı ve küreselleşme ile sorgulanmaya başlayan Ulus ötesi Eylem Ağları Kuramı olarak dikkat çekmektedir (Lelandais, 2009:68).

Günümüzde bireylerin öncelikleriyle toplumdaki egemen söylem ve eylem biçimlerinin değişmesi, sivil erkin canlanması sosyal hareketlerin yeni bir perspektifle kuramsal olarak değerlendirilmesini zorunlu hale getirmiş bulunmaktadır. Bu bağlamda toplumsal huzursuzluğun giderek artması ve demokrasi alanında yaşana krizler, siyasal iktidarın politika ve isteklerine daha bilinçli bir tavır sergileyen bir kesimin canlanmasına, sosyal patlamaları önemseyen bu yüzden de sürekli olarak toplumsal nabız tutma işlevini üstlenen yeni sosyal hareket eylemcilerinin önem kazanmasına neden olmuş bulunmaktadır.

3. Küresel Dünyada Yeni Sosyal Hareketler ve Aktörleri

Küreselleşme olgusunun, sermayenin tüm dünyada serbest dolaşımıyla, serbest ticareti özendirdiği bu bağlamda da ülkeler arasındaki ekonomik bağımlılığı arttırdığı günümüz dünyası eşitsizlikler, kitlesel yoksullaşma ve hat safhada işsizlik gibi küresel sorunların ciddi bir boyut gösterdiği karanlık bir tablo çizmektedir. Söz konusu eğilimler modern devlet ile kurumlarının ve yurttaşlığın ciddi bir krize girmesine yol açarak berberinde dünya çapında karşıt bir ideolojiyi kurgulayacak yeni hareketleri ve yeni aktörleri gündeme getirmiş bulunmaktadır (Tanilli, 2009:18-19).

Öyle ki içinde bulunduğumuz dönemde liberal demokrasinin aslında demokratik olmayan bir yapı sergilemesi tüm dünyada ciddi bir krize girmesine neden olmuş bu bağlamda bireyin siyasal ve toplumsal hayatta nesne değil özne olmasını savunan katılımcı bir demokrasi anlayışı ile bu anlayışa hayat verecek en önemli araçlar olarak sivil toplum ve yeni sosyal hareketler yeni küresel dünyanın aktörleri olarak öne çıkmıştır.

Küreselleşme her şeyden önce tek yönlü bir hakimiyete neden olduğundan karşıt hareketlerin oluşmasına da yol açmış fikir işçileri, öğrenciler, aydınlar, özelleştirmeler sonucunda işlerini kaybeden sanayi işçileri, tahrip edilen çevreyle baş başa ve korumasız bırakılan çiftçiler ve göçmen işçiler, kadın, yoksul gibi çeşitli küreselleşme mağdurları sürece karşıt bir biçimde örgütlenmeye başlamıştır (Uluç,2003:195). Küresel güçlere ve yapıya karşı geliştirilen söz konusu hareketlere ilk güzel örnek olarak Seattle'daki eylemler öne çıkmakta olup bu eylemlerde sendikacılardan, ekologlara, feministlerden, yaşlı genç birçok kesime kadar geniş çapta adalet savaşçılarının katılımı dikkat çekmektedir (Vargas,2003:908).

Ayrıca günümüzde yükselen ırkçılık, feminist, cinsiyet karşıtı hareketler, çevre ve barış hareketleri gibi alternatif hareketler ile sigara karşıtlığı, eşcinsel hakları, kürtaj, alternatif tıp gibi insan yaşamının özel alanlarına, savaş karşıtlığı, insan hakları, yoksulluk, eşitsizlik gibi toplumsal hayatın sorunlarına yönelik hareketlerin temel aktörlerinin yeni orta sınıf, çiftçiler, iş sahipleri ve zanaatçıların oluşturduğu eski orta tabakanın üyeleri ile öğrenciler, ev kadınları ve emekli bireylerin oluşturduğu iş piyasasına tabi olmayan grup olduğu dikkat çekmektedir.

İnsanların güvenlik, eğitim, sağlık sorunlarının giderek arttığı, doğanın giderek tahrip edildiği ve tüketildiği, beraberinde açlık sorununun baş gösterdiği, çevrenin sürekli kirletildiği, insanların sosyal güvenlik haklarının çalındığı, ücret ve çalışma saatlerinin adil olmadığı, çocuk işçi oranının giderek arttığı, işsizliğin ciddi oranlara ulaştığı günümüz koşulları yukarıda adı geçen çeşitli toplumsal katmanları başkaldırmanın önemli birer aktörüne dönüştürmektedir.

Bu bağlamda küreselleşme ile birlikte ilişkilerdeki aktörlerin kaçınılmaz olarak değiştiği ve çevre, barış, güvenlik, savaş karşıtlığı, kadın ve çocuk hakları, anti nükleer yapılanma, uluslararası göç, ırkçılık ve cinsiyet ayrımcılığı gibi konu ve sorunların ana soruna dönüştüğü içinde bulunduğumuz dönemin başlıca aktörü oldukları dikkat çekmektedir.

Bu açıklamalar doğrultusunda günümüz küresel dünyasını şekillendiren yeni sosyal hareketlerin çok dikkat çeken belli başlı olanları; 1999'da Dünya Ticaret Örgütü'nün toplanmasını protesto eden Seattle Hareketi, 2000 yılında İngiltere'de benzin fiyatlarındaki artışı protesto edenlerin hareketi, 2001 yılında Filipinler'de hükümetin istifasını talep eden Edsa Hareketi, geri kalmış üçüncü dünya ülkelerinde çocuk işçilerin yasal olmayan yollarla çalıştırılmasına yönelik Sweatshops hareketi, 2006 yılında Güney Meksika'da iktidara yönelik adalet hareketi şeklinde belirginleşmektedir.

Ayrıca Emek Hareketi, Yoksulluk Hareketi, Çevre Hareketi (Ekoloji Hareketi), Nükleer Karşıtı Hareket, Barış Hareketi, Cinsiyet Ayrımcılığı Hareketi, İnsan Hakları Hareketi, Kadın Hareketi, Gay Hareketi (Eşcinsel Hareket), Engelli Hakları Hareketi, Çocuk Hakları Hareketi, Hayvan Hakları Hareketi, Öğrenci Hareketi, Savaş Karşıtlığı Hareketi, Tüketim Karşıtlığı Hareketi gibi hareketlerin de önemli bir güce ulaştığı görülmektedir.

Tüm dünyada geniş çapta örgütlenme imkanı bulmuş söz konusu yeni toplumsal hareketlerin, Türkiye’de de oldukça önemli bir güce ulaştığı göze çarpmakla birlikte ülkemiz açısından baktığımızda yeni sosyal hareketlerin, demokrasinin gelişebileceği en önemli kamusal alanlar şeklinde belirginleştiği dikkat çekmektedir. Yeni hareketler, hem tartışmaya açık yeni bir kamusal atmosfer yaratmakta hem de farklı dünya görüşlerini eşit ve özgür bir biçimde ortak bir alanda bir araya getirerek katılımcı bir demokratik yapının gelişmesine zemin oluşturmaktadır.

İçinde bulunduğumuz dönemde Türkiye’de de yaşanan küresel dönüşümlere paralel bir biçimde siyasetin de şekil değiştirdiği ve ekonomik çıkarların arka plana itilerek kültürel konulara odaklanan yeni sosyal hareketlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu süreçte geleneksel siyasi kurumların değer kaybettiği onların yerine sivil toplum kuruluşlarının geçtiği gözlenmekte ayrıca yeni hareketlerin bugün, demokrasinin krizine işaret ettiği ve temelde demokrasiyi çoğulcu ve yurttaş yönelimli olarak yeniden kurgulamayı amaçladığı belirginleşmektedir.

Öyle ki iletişim teknolojilerinin ileri derecede güç kazandığı günümüz dünyası, Türkiye’yi de etkisine almış ve ülkemizde değişen toplumsal yapıya uygun bir atmosfer yaratmak amacıyla toplumsal, siyasal, ekonomik ilişki ve hareket biçimlerini de dönüştürerek farklılıkları önemseyen katılımcı bir demokratik anlayışın hayata geçirilmesini ve bu yolda da sivil toplum kuruluşları ile yeni sosyal hareketlerin temel aktörler olarak konumlanmasını zorunlu kılmıştır. Türkiye’de tümüyle demokratik bir düzen istemiyle yürütülen yeni sosyal hareketler olarak; çevrenin kirlenmesine ve kaynakların kullanılmasına yönelik hareketler, sivil haklar hareketi, kadın ve erkek eşitliğinin savunulan hareket, savaş karşıtı hareket, işsizlik karşıtı hareket, adalet ile eşitlik üzerinde odaklanan hareketler, eşcinsel hareket ve barış hareketi gibi hareketler öne çıkmakta olup hareketlerin özellikle neoliberal politikalara meydan okuma amacı taşıdığı belirginleşmektedir (Atabek, Dağtaş, 1998:54).

Türkiye’de yeni sosyal hareket olarak değerlendirilebilecek göze çarpan en temel hareketlerden birisi, feminist hareket olarak öne çıkmakta olup hareketin temelde kürtaj, doğum kontrolü, cinsel istismar ve şiddet gibi konuları gündemine aldığı bu bağlamda da özel ve kamusal alanda etkin bir biçimde yer almak ve bu alanları kendi ihtiyaçları bağlamında biçimlendirebilmek üzerinde odaklandığı görülmektedir (Çayır, 1999:31).

Hareketin küresel yüzyılın önemli bir aktörüne dönüşmesini sağlayan bakış açısı, kadınların erkek egemen bir dünyada toplumsal olarak yeniden algılanmasını ve bu algının eşitlik temeli üzerinde yoğunlaşmasını amaç edinerek önemli bir toplumsal dönüşümü sağlamayı hedef almış olmasından kaynaklanmaktadır. Söz konusu amaç günümüz Türkiye’sinde kadın hareketini demokrasiyi kurumsallaştıracak önemli bir yeni muhalefet biçimine ve özel bir toplumsal aktöre dönüştürmektedir (Çetinkaya, 2002:537-543). Öyle ki başlangıçta amacı yalnızca kadına yönelik şiddete dikkat çekmek olan bu hareket, 1980 sonrasında tamamen farklılık ve farkındalık yaratıp kamusal alanı ataerkil düzenden çıkaran toplumsal bir dönüşümü hedef almış bulunmaktadır.

Ayrıca 1990’lı yıllarda radyo, TV, internet gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması sivil oluşumları ve yeni hareketleri canlandırarak toplumsal yaşamın merkezine getirmiş ve yeni sosyal hareketleri canlandırmıştır. Örneğin bu dönemde susurlukla ortaya çıkan devlet- mafya ilişkisine karşı toplumun tepkisine yönelik “Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık”, “Radyomu İstiyorum”, “Anayasamı İstiyorum”, “Cumartesi Anneleri”, “Bergamalı Köylülerin uluslararası kuruluşlara karşı yürüttüğü eylemler”, “19 Mayıs’a dikkat çeken Genç Siviller Hareketi”, kadınların toplumsal barışa yönelik olarak düzenlediği “Vakit Geldi Hareketi”, Eğitim-Sen’in örgütlediği Öğretmen Hareketi gibi yeni hareketler bilinçlenen yurttaşların hareketlerine örnek teşkil etmektedir.

Ülkemizde yeni sosyal hareketlerin ortak özelliklerine baktığımızda hareketlerin, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan daha aktif yurttaşlar yetiştirmek konusunda odaklandıkları, herhangi bir şiddet unsuru olmaksızın çoğulcu rejim ve demokrasiye duyulan özlemi dile getirdikleri ve bu özleme ulaşmak için de etkin bir kamuoyu yaratmak arzusu taşıdıkları görülmektedir. Ayrıca hareketlerin amaca ulaşmada medyayı özellikle de yeni iletişim teknolojilerini, internet ve sosyal medyayı önemli birer araç olarak kullandıkları göze çarpmaktadır.

Yeni sosyal hareketlere yönelik dikkat çeken diğer bir özellik de hareketlerin bir tehdit unsuru olmayıp kendi sesini duyurma ve kamu vicdanına seslenip taraftar toplama amacına odaklanması ve daha çok çağrı niteliği göstermesi şeklinde belirginleşmektedir.

Türk toplumunu hem politik hem de kültürel anlamda aktive ederek yurttaşlık olgusuna dinamizm kazandırmayı amaç edinmiş yeni sosyal hareketlerin, çağdaş ve demokratik bir hukuk devleti özlemiyle gerçekleştirildiği bu bağlamda da demokratik hukuk devleti ve onun vazgeçilmez alanı olan sivil toplum açısından çok büyük önem taşıdığı açıkça görülmektedir.

Daha çok çoğulluk ve farklılık temelli odaklanan yeni sosyal hareketlerin, yeni bir toplumsal muhalefet biçimi olduğunu söylemek yanlış olmamakla birlikte yeni hareketlerin katılımı artırmaya yönelik bir amaç taşıdığı ve amaçlarına yasal yoldan ulaşamayan insanların isteklerini dile getirme aracı olarak kullanıldığı ancak ülkemizde gelişmelerine imkan sağlayacak kamusal alanda ciddi sıkıntılar olduğu göze çarpmaktadır. Herşeyden önce merkezi bir otorite ve buna bağlı bir merkezi toplum yapısının varlığı ülkemizde demokrasinin kurumsallaşması alanında ciddi sorunlara yol açmaktadır.

Türkiye’de demokrasinin gelişebilmesi ve kurumsallaşabilmesi açısından en önemli aktör olarak göze çarpan yeni sosyal hareketlerin var olan siyasal ve toplumsal yapının kapalı olması nedeniyle yeterince geniş bir örgütlenme ve katılım imkanına sahip olmadığı gözlenmekte olup bu durum hareketlerin gelişimini örselemektedir. Merkezi ve bürokratik bir devlet mekanizmasını yönlendiren kadiri mutlak devlet anlayışı ve dinamik bir sivil toplumun mayasını oluşturacak olan taban hareketlerinin zayıflığı hem yeni sosyal hareketleri hem de demokrasinin kurumsallaşmasını engellemektedir (Tosun,2012:420). Bu bağlamda Türkiye’de Osmanlı döneminden miras aldığımız merkezi, üstün, bürokratik ve kapalı bir siyasal kültür anlayışının inşa ettiği baskıcı devlet yapısının güçlü bir sivil toplum ile bu toplum içindeki muhalif hareketlerin ortaya çıkışını engellediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Söz konusu muhalif hareketler siyasi iktidar tarafından ideolojik olarak algılanıp meşruiyetin devamını sarsacak bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bu bakış açısı bu hareketlerin devletçe denetlenip ya dışlanmasına ya da destek görmesine neden olmakta bu ilişkide ideolojik olarak siyasal iktidara yakınlık dikkat çekmektedir.

Ülkemizde yeni sosyal hareketlere katılım konusunda belirginleşen hususlar ise, öğrenciler ile çalışmayan kesimin yeni sosyal hareketlere önemli ölçüde katkıda bulunduğu ve internetin özellikle de sosyal medyanın bir sivil eylem alanı olarak bu amaçla çok yoğun kullanıldığı görülmektedir (Emre,2009:150). İnternet teknolojisinin Türkiye’deki yeni sosyal hareketler açısından taşıdığı önem, söz konusu aracın erişim ve etkileşim olanağını artırarak aktif bir yurttaş profili yaratmasından ve demokrasiye zemin hazırlamasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda internetin başta geldiği yeni iletişim teknolojilerinin ülkemizde yeni sosyal hareketlerin hızlı ve istenilen yönde amaca ulaşabilmeleri için önemli bir araç oldukları dikkat çekmektedir.

Görüldüğü üzere günümüzde tüm dünyada geniş çaplı örgütlenme alanı bulan yeni sosyal hareketlerin ülkemizde de önemli derecede güçlendiği ve bu gücünü politik bir güç edinme arzusundan daha çok farklı kimlik politikaları ve hak arama mücadelesine yoğunlaştırdığı dikkat çekmekte olup hareketlerin farklılıklar ve çok kültürlülük üzerinde odaklanan yeni bir siyaset anlayışını teşvik ettiği görülmektedir.

4. Kavramsal ve Kuramsal Olarak Toplumsal Katılım Olgusu

“Toplumu oluşturan bireylerin bir siyasal davranış türü olarak alınan ya da alınacak her türlü siyasal, ekonomik ve toplumsal kararlar karşısında gösterdikleri tepkiler, eğilimler ve yaklaşımlar” şeklinde tanımlanabilecek katılma olgusu, yurttaşların kendilerini ilgilendiren konulara tam katılımının ve denetiminin sağlanmasını amaç edinmiş önemli bir süreç olarak belirginleşmektedir (Öztekin, 2011:251).

Bireyin siyasal sürece yalnızca oy verme eylemini gerçekleştirmesini değil aynı zamanda siyasal parti ve sivil örgütlere üye olarak kamusal alanda etkin bir nesne olmasına olanak sağlayan bir kavram olarak katılım, bireysel ve toplumsal iki yönlü demokratik bir süreç olarak dikkat çekmektedir (Yaraman,1999:11).

Görüldüğü üzere katılma olgusu, yurttaşların hem seçim dönemlerinde oy kullanma eylemlerini hem de bu dönem içinde ya da dışında aktif birer yapı sergilemelerini gerektiren çoklu bir süreci ifade etmektedir. Söz konusu süreci yönlendiren temel unsurlar ise, bireyin içinde bulunduğu toplumun yapısı (açık-kapalı), aile yapısı, gelir düzeyi, yaş, cinsiyet, meslek gibi sosyo-demografik faktörler olarak öne çıkmaktadır.

“Katılma kimi zaman bireyin siyasete ilgi duymasından, kimi zaman kişisel bir sorununun çözümünü aramasından, kimi zaman bireysel ilişkilerden, kimi zaman da toplumsal olaylara duyarlı olmasından kaynaklanabilir (Tosun, Tepeciklioğlu, 2012:383). ” Bu bağlamda bireylerin toplumsal ve siyasal olana karşı

tutumunu yansıtan bir araç olarak katılım, bireylerin siyasi toplumsal ve kişisel rol oynamaları, davranış ve eylemlerde bulunmaları olarak çok geniş içerikli ve aktif bir yapı sergilemektedir.

Bir toplumun üyesi olarak bireyin toplum içinde her türlü konuda karar verme ve yönlendirme süreçlerine aktif bir biçimde dahil olmasını içeren bir kavram olarak toplumsal katılım ise, pasifize olmuş değil tümüyle aktif olan bir vatandaş kurgusu yaratmakta bunun içinde demokrasi olgusuna vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda bireylerin bir toplumun üyesi olarak kontrol etme ve denetim işlevlerine de sahip oldukları bir modeli öne süren toplumsal katılım, toplum içinde önemli bir dönüşüm ve değişim yaratma aracı olarak belirginleşmekte olup toplumdaki her bireyin bir sese sahip olduğunu ve bu sesi iletebilmesi için her yolun açık olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Toplumsal katılım olgusunu hayata geçebilmesi her şeyden önce toplumda belli hakların güvence altına alınmış olmasına bağlı bulunmakla birlikte söz konusu haklar, vatandaşlık hakkı, seçme ve seçilme hakkı, siyasi faaliyetlerde bulunma hakkı, parti kurma ve üye olma hakkı, kamu hizmetlerine girme ve yararlanma hakkı, dilekçe hakkı gibi haklar şeklinde belirginleşmektedir (Tunç, 2005:31).

Diğer bir ifadeyle toplumsal katılım olgusunun bir toplumda istenilen biçimde gerçekleşebilmesi öncelikle bu toplumda düşünce, ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü, seçme ve seçilme özgürlüğü, oy verme özgürlüğü gibi belli başlı insan haklarının işler olmasına bağlı bulunmaktadır.

Bireylerin toplumsal olarak katılım hakkı dünya genelinde yasal olarak düzenlenmiş olup bu noktada Birleşmiş Milletler İnsan Hakları ve Evrensel Beyanname'sinin belirleyici olduğu görülmektedir. Beyannameye toplumsal katılıma yönelik öne çıkan düzenlemeler şu şekildedir; Irk, dil, din, renk, ulusal ve sosyal köken hakkı (madde:2), Yaşama ve özgürlük hakkı (madde:3), Hukuksal kişiliğin tanınması hakkı (madde:6), Özel yaşam, konut ve haberleşme hakkı (madde:12), Yurttaşlık hakkı (madde:15)Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı (madde:18), Düşünce ve anlatım özgürlüğü hakkı (madde:19), Toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma hakkı (madde:20), Yönetime ve kamu hizmetlerine katılma hakkı (madde:21), Sosyal güvenlik hakkı (madde:22), Eğitim hakkı (madde:26), Kültürel yaşama serbestçe katılma hakkı (madde:27) (TBMM, 2013:203-208)

Görüldüğü üzere toplumsal katılım olgusu, dünya çapında önemli yasal düzenlemelerle güvence altına alınmış önemli bir hak olarak göze çarpmakta bu denli önemli oluşu nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafından da dikkate alınıp yasal güvenceye alınan geniş içerikli bir olgu olarak belirginleşmektedir. Sözleşmenin toplumsal katılım olgusuna yönelik maddeleri; Yaşam hakkı (madde:2), Özel ve aile hayatına saygı hakkı (madde:8), Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü (madde:9), İfade özgürlüğü (madde:10), Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü (madde:11) şeklinde dikkat çekmektedir (www.inhak.adalet.gov.tr).

Günümüz küresel dünyasının en ayrıcalıklı haklarından biri olan katılım hakkı Türkiye'de de 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı ile güvence altına alınmış bulunmakla birlikte bu haklara yönelik yasal düzenlemeler, anayasamızın 17 ila 74. maddeleri arasında değerlendirilmektedir. Söz konusu toplumsal haklar, kişinin hak ve ödevleri başlığı altında ele alınmakta olup bu haklar şunlardır (www.mevzuat.gov.tr);Kişinin dokunulmazlığı hakkı, maddi ve manevi varlığı(madde:17),Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı (madde:20), Haberleşme hürriyeti (madde:22), Din ve vicdan hürriyeti (madde:24), Düşünce ve kanaat hürriyeti (madde:25), Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti (madde:26), Bilim ve sanat hürriyeti (madde:27), Basın hürriyeti (madde:28), Kitle iletişim araçlarından yararlanma ve iletişim hürriyeti (madde:31), Dernek kurma, toplanma ve gösteri hürriyeti (madde:33-34), Mülkiyet hakkı (madde:35), Hak arama hürriyeti (madde:36), Ailenin korunması ve çocuk hakları (madde:41), Eğitim ve öğrenim hakkı (madde:42), Sendika kurma ve sendikal faaliyet hakkı (madde:51-52), Toplu sözleşme hakkı (madde:53), Grev ve lokavt hakkı (madde:54), Vatandaşlık hakkı (madde:66), Seçme ve seçilme ve siyasi faaliyetlerde bulunma hakkı (madde:67), Parti kurma, partiye girme ve partiden ayrılma hakkı (madde:68), Kamu hizmetlerine girme hakkı (madde:70), Dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı (madde:74)

Görüldüğü üzere toplumsal katılım olgusu, Türkiye'de de geniş çaplı bir biçimde çeşitli yasalarla düzenlenmiş olmakla birlikte bu noktada dikkat çekilecek en önemli husus, söz konusu yasal düzenlemelerin yapılmış olmasının katılımı harekete geçirmeye yetmediğidir. Ülkemizde toplumsal ve siyasi olarak oldukça zayıf bir katılım kültürü anlayışı bulunmaktadır.

Yalnızca oy vermekle sınırlı olmayıp her alanda aktif bir vatandaş profili yaratmayı amaç edinmiş çok boyutlu bir kavram olarak toplumsal katılım olgusu, bireylerin yaşamlarını etkileyen her bir alanı kapsamakta ve bireyleri kendilerini ilgilendiren tüm konularda karar alma yeti ve yetkisine sahip kıldığından demokratik bir düzeni hayata geçirecek önemli bir araç olarak göze çarpmaktadır. Bir ülkede

demokratik sistemin yaşayabilmesi için katılımın yalnızca siyasal olarak değil aile, okul, işyeri kısaca tüm toplumsal katmanlarda toplumsal olarak da sağlanması gerekmektedir (Açıkgöz,1970:23).

Öyle ki toplumsal katılım olgusu, bir toplumun üyesi olunan andan itibaren başlayarak toplumsallaşma süreci içinde giderek gelişim gösteren dolayısıyla tüm toplumsal olana ilişkin olan çok geniş içerikli bir kavramı ifade etmektedir. Söz konusu katılım biçimi sosyal kuruluş ve eylemlere yönelik olması sebebiyle siyasal katılımdan ayrılmaktadır. Bu noktada vurgulanması gerekli en önemli husus, toplumsal katılımın gerçek bir demokratik düzenin en önemli aracı olduğudur.

Toplumsal katılım olgusunun hayata geçebilmesi için, toplumda bir takım problemler ve sivri noktalar ortaya çıkması gerekmekte bu noktada katılımı toplumdaki çatışma ve sorunların yönlendirdiği dikkat çekmektedir (Yücekök,1987:24). Bu bağlamda toplumsal katılım olgusunun, adil bir düzenin ve refahın olduğu yerlerde oluşmayıp mutlaka bir soruna gereksinim duyduğu, gerçekleşebilmesinin de her şeyden önce buna elverişli bir toplumsal yapının varlığına bağlı olduğu görülmektedir.

Toplum içinde her türlü sosyal hedefi ve bunlara ulaşma yollarını açıklayan bir kavram olarak toplumsal katılım, toplumdaki hedeflerin yöneten ve yönetilenler arasında karşılıklı etkileşim yoluyla belirlendiği bir süreci açıklamaktadır (Öner,2001:53). Söz konusu süreç, hem kararlara yönetilenlerin etki ve tepki sağladığı çift yönlü bir yapıyı hem de eşitlik, adalet ve özgürlük gibi demokrasinin ana güçlerini işler kıldığından katılımcı bir demokrasinin kurumsallaşmasına olanak sağlamaktadır.

Bireylerin yaşama ilişkin haklarını içeren toplumsal katılım, oy vermek gibi siyasal bir eylemden, gönüllü bir biçimde sosyal hizmetlerde bulunma, sosyal aktiviteler düzenleme gibi eylemlerde bulunma, dünya genelinde sorunları anlamlandırma ve dikkat çekme gibi farklı katılım biçimlerini içermektedir.

Toplumsal katılım kavramının söz konusu boyutlarının, daha özgürlükçü ve katılımcı bir perspektif yaratarak karar alma yetki ve süreçlerini hiyerarşik bir mekanizmanın eseri olmaktan çıkarma amacı taşıdığı görülmektedir (Atayman:1994:300). Toplumsal katılımın bahsi geçen boyutlarının ortaya çıkıp gelişmesinde yaş, cinsiyet, sosyo-kültürel koşullar, meslek, eğitim, statü ve zaman gibi kişisel koşullar ve gelir düzeyi gibi birçok unsur etkili olmakla birlikte özellikle aile, arkadaş grubu ve okul faktörlerinin çok güçlü birer toplumsallaşma aracı olarak süreci önemli ölçüde biçimlendirdiği göze çarpmaktadır.

5. Küreselleşme ve Toplumsal Katılım

İçinde bulunduğumuz dönemde yaşantımızın her alanını etkisi altına almış küreselleşme olgusu, karar alma süreçlerini de karmaşıklştırmış bu karmaşıklığın giderilmesinde de katılım olanaklarının artırılması zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Söz konusu zorunluluk mahalle konseyleri, e- demokrasi, katılımcı bütçeleme, hemşehri girişimleri ve referandumlar gibi yeni katılım biçimlerinin geliştirilmesine neden olmuştur (Örs, 2008:23-24).

Diğer bir ifadeyle, küreselleşme sonucu artan ekonomik sıkıntılar, sosyal eşitsizlik ve adaletsizliklerden oluşan karmaşık düzen, bireylerin toplumsal olanla bağlantı kurmasını zorlaştırmış bu zorluğun giderilmesi için de yeni katılım olanakları öne çıkmıştır. Bu süreçte katılımcılığın yeni bir boyut aldığı ve bireylerin kamusal birer özne olma özelliği kazanarak toplumda çeşitlilik ve çoğulculuğun da işlevsel hale geldiği dikkat çekmektedir. Bu noktada vurgulanması gerekli en önemli husus, günümüz dünyasında katılım olanaklarını artırıp katılımcı bir demokratik topluma ulaşmayı sağlayıcı en önemli araçların medya ve yeni iletişim teknolojileri olduğudur.

Küreselleşme, toplumsal alanda yeni bir paradigma olan bilgi toplumu kavramının öne çıkmasına, bu toplumun da yapısal özellikleri nedeniyle devletin işleyiş mekanizmasını sarsarak yeni dünya düzenine uygun katılımcı bir demokratik modelin zorunlu hale gelmesine neden olmuş bulunmaktadır (Uçkan, 2002). Söz konusu modele yönelik dikkat çeken en önemli donanımlar; toplumsal ve siyasal olanın karşılıklı etkileşim içinde olması, toplum merkezli bir bakış açısının dominant olması, katılımlı ve açık bir kamusal yönetimin hedef alınması şeklinde belirginleşmektedir.

Ayrıca küreselleşmenin katılım olgusuna yönelik olumlu etkilerinden birisi de internet ve yeni teknolojilerle zaman ve mekan unsurunu ortadan kaldırıp tüm dünyayı birbirine yakınlaştırarak katılım olanaklarını artırması şeklinde öne çıkmaktadır. Yeni iletişim teknolojileri ve internet sayesinde medyanın küreselleşmesi hem farklı muhalefet biçimlerini örgütlemekte hem de katılımı artırmaktadır.

Küreselleşme sürecinin katılıma yönelik etkisinin çift yönlü bir biçimde gerçekleşmekte olduğu vurgulanması gereken önemli bir noktayı oluşturmakla birlikte küreselleşmenin dünya genelinde yarattığı büyüklere dayalı hegemonyanın katılım alanında da adaletsiz bir düzen oluşturduğu vurgulanması gerekli önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme ile tüm dünyayı kuşatan süper güçlerin sürece katılımına bakıldığında dünyanın geri kalanının sürece çok kısıtlı katıldığı ve çok ciddi bir uçurum olduğu göze çarpmaktadır.

Ayrıca küreselleşme ile giderek büyük bir köye dönüşen içinde bulunduğumuz dönem, Türkiye açısından da katılımın optimal düzeyde olduğu demokratik bir yönetim modelini talep eder konuma gelmiş bu noktada katılımcı bir yerel yönetim modeli öne çıkmıştır. Söz konusu modeli üstün kılan özellik, aktif ve donanımlı yurttaş modeli ile katılım, hukuk devleti ve şeffaflık gibi demokrasinin temel dinamiklerini içselleştirmesinden kaynaklanmaktadır.

Öyle ki küreselleşme ile beraber, dünya dinamiklerinin değişmesi ülkemizde bu değişikliğe adapte olabilecek yeni bir demokrasi biçimini talep eder konuma getirerek eleştiri ve muhalefeti odak noktası alan katılımcı bir demokratik anlayışın yapılandırılmasını gerektirmiştir (Aslan, Kaya,2004:213). Bu bağlamda ülkemizin demokratik anlamda çağın dinamiklerine uygun bir biçimde yeniden yapılanması bunun için de siyasal toplum ile sivil toplumun iç içe geçmesi gerekmekte olup siyaseti doğrudan halka taşıyacak bir demokratik modelin işler kılınması zorunlu görünmektedir. Söz konusu zorunluluğu hayata geçirecek en mantıklı yol da katılımcılığın mihenk taşı olan katılımcı yerel yönetim anlayışına işlerlik kazandırmaktır.

6. Küresel Yüzyılda Yeni Sosyal Hareketler ve Toplumsal Katılımın Teşvik Edici Aracı Olarak Yazılı Basın

Küreselleşmenin tüm dünyayı etkisi altına aldığı içinde bulunduğumuz dönem, her alanda olduğu gibi yazılı basın alanında da önemli dönüşümleri beraberinde getirmiş, yazılı basın alanında özellikle 1980 sonrasında itibaren önemli bir yapısal dönüşüm başlatmıştır. Söz konusu dönüşüm, hem haber üretimi bağlamında hem de yeni sosyal hareketler ve toplumsal katılım anlamında ciddi bir önem taşımaktadır. Türkiye’de küreselleşme sonrası özellikle de 1980 sonrasında yaşanan dönüşümlere bakıldığında yazılı basın alanında önemli bir iktidar yandaşlığı ya da karşıtlığı belirgin bir biçimde göze çarpmakta olup üretilen haberlerle toplumun farklı biçimlerde örgütlendiği dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda bilginin adeta bir silaha dönüştüğü bilgi toplumunun yaşandığı günümüzde yazılı basının bilgi temelli olarak önemli bir güce dönüştüğünü söylemek doğru olmakla birlikte Türkiye’de bu gücün özellikle 1980 sonrasında farklı amaçlar için kullanıldığı göze çarpmaktadır. 1980, Türkiye’de yazılı basın alanında önemli bir milat olarak kabul edilmekte olup bu tarihten itibaren Türkiye’de yazılı basın alanında önemli bir yapısal dönüşümün gerçekleştiği ve özellikle Özal’ın büyük transformasyonu, serbest piyasa ekonomisi ve beraberinde neo liberal politikaların yaygınlaşmasıyla yayıncılığın büyük bir sermaye ve güç gerektiren bir işe dönüşerek yazılı basın sektöründe önemli bir bağımlılık ihtiyacı yarattığı görülmektedir. Ayrıca 1980’den itibaren yazılı basın alanında kullanılan yeni iletişim teknolojileri, geleneksel medya patronlarının sektörde tutunamamasına ve daha önce gazetecilikle hiç alakası olmayan grupların bu alana yoğunlaşmasına neden olmuş, haber içeriğini de bu dönemden itibaren siyasal ve ekonomik iktidarlar belirler hale gelmiştir.

Yazılı basın alanında 80’li yıllardan itibaren son derece kirli bir görüntünün oluştuğunu söylemek yanlış olmamakla birlikte bu görüntüyü oluşturan temel unsur olarak medya patronları, gazeteciler, politikacılar ve iş adamları arasındaki çıkar ilişkileri belirginleşmektedir (Tılıç, 1998:91). Söz konusu çıkar ilişki biçimleri tekelleşme ve yanlı haber üretimi sonucunu doğurmuş haberin de biçim ve içerik değiştirerek üretilmesine neden olmuştur. Bu eğilimlerin, kamusal bilinç ve örgütlenmenin önemli bir aracı olan yazılı basınının, Türkiye’de çeşitli isim ve çevrelerce kısaç altına alınmasına bunun da eşitlik, özgür ifade ve katılım olanaklarını yok ederek demokrasiye sekteye uğratmasına neden olduğu görülmektedir.

Yazılı basın alanında gerçekleşen yapısal dönüşüm günümüzde yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet konumunda bulunan bu aracın, hem geniş kitleleri harekete geçirip toplumsal katılımı sağlamak yönündeki gücünü yanlı bir biçimde kullanmasına hem de işlevsizleşmesine yol açmaktadır. Bu noktada vurgulanması gerekli en önemli husus, yazılı basının ülkemizde toplumsal katılıma kamusal sorumlulukla hizmet edebilmesinin her şeyden önce Türkiye’de sivil, siyasal ve sosyal hakların güvence altına alınmasıyla mümkün olacaktır.

Yazılı basınının, bir ülkenin demokrasisini kurumsallaştırarak çağdaş bir demokratik toplumun temel taşıyıcısı konumunda bulunduğu gerçeğinden hareketle bu araca özellikle önem vermek gerekmektedir. Yazılı basınının demokrasi açısından taşıdığı önem, bilgi çağında en önemli silah olan bilgiyi üretmesinden ve yurttaşların karar alma mekanizmasını canlandırmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda yazılı basın bir toplumda yurttaşların olan bitene ilişkin bilgi edinme haklarını gerçekleştiren, karar alma süreçleri hakkında bilgi sahibi olmalarını ve sürece müdahale etmelerini mümkün kılan bir araç olması itibariyle demokrasinin olmazsa olmaz bir yapı taşı olarak dikkat çekmektedir.

Toplumun eşik bekçisi olarak hem kamu gündemi oluşturan hem de siyasal gündemi etkileyen yazılı basın organları, toplumsal katılımında önemli bir katalizör görevi üstlenmiş bulunmaktadır (Özkan, 2006:22). O halde yazılı basın araçlarının, bireylerin toplumsal hayatın bir parçası olmasını, toplumsal amaçlar için motive edilmesini sağlayarak katılımı teşvik eden ve yeni sosyal hareketlere ışık tutan önemli bir araç

olduklarını söylemek doğru olacaktır. Söz konusu araç, gündem belirleme ve oluşturma işlevi ile kamuoyu oluşumunu sağladığından demokrasiyi kurumsallaştıracak en önemli aktör olarak göze çarpmaktadır.

Yazılı basın katılım olgusunu canlandırıp yeni sosyal hareketlere ışık tutabilmesi bu bağlamda da demokrasiye hizmet edebilmesi için en temel işlevlerinden olan sağlıklı bir toplumsal ve siyasal iletişim ortamı oluşturması zorunluluk arz etmekte olup bunu tarafsız gazetecilik temeline oturtması gerekmektedir. Bu bağlamda yazılı basının en demokratik işlevlerinin özgür tartışma ortamı yaratmak ve kamuoyunu aydınlatmak olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Ayrıca, toplumsal katılımın artabilmesi bireylerin ilgili konularda görüş ve fikir sahibi olmalarını gerektirdiğinden yazılı basının karmaşık ve kompleks mesajları, karar ve uygulamaları anlaşılabilir bir formata aktarması önemli bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda demokratik bir düşünce platformu yaratmak yazılı basının önemli bir diğer işlevi olarak belirginleşmektedir. Bu aracın sahip olduğu söz konusu hayati işlev ve donanımlar, aracın tümüyle toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmesini gerektirmektedir.

Söz konusu bilinç, yazılı basının toplumsal sorumluluk anlayışı bağlamında davranıp doğruluğu, güvenilirliği, adaleti sağlamasını gerektirmekte toplumsal gelişmeyi sağlama, topluma yeni ufuklar açma ve toplumun kültür düzeyini artırıp katılım olanaklarını genişletme işlevlerine vurgu yapmaktadır.

O halde günümüz koşullarında özellikle ülkemiz açısından değerlendirildiğinde yazılı basının kamusal bilinç oluşturma, kamusal eylem aracılık etme ve kamusal söylem üretme gibi oldukça kritik bir öneme sahip olduğu bu nedenle de eylem ve üretiminde toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmesi gerektiği açıkça görülmektedir. Bu gereklilik yazılı basının kamunun bilgi alma hakkını kamunun gözcüsü, sesi ve kulağı şeklinde karşılama, olay ve olguları çarpıtmadan tam ve doğru olarak aktarma, toplumsal gerçekliğin kamunun ilgi ve ihtiyacı doğrultusunda şekillenmesini sağlama gibi donanımlara sahip olmasını zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde özellikle yeni toplumsal hareketler, kamuoyuna ulaşabilmek, seslerini duyurabilmek ve kendilerine destek sağlayabilmek için diğer kitle iletişim araçları gibi yazılı basına da ihtiyaç duymaktadır (Akdemir,1994:10). Söz konusu ihtiyaç yazılı basın kuruluşlarının ülkemiz açısından toplumsal katılımı sağlayacak bir mihenk taşına dönüşmesine neden olmaktadır.

Ayrıca yazılı basının toplumsal katılıma hizmet etmek yönündeki rolü, toplum içindeki bireylerin olay ve tartışmalardan haberdar olmasına bu bağlamda da haklarını kullanabilmeleri için gerekli enformasyonu sağlamasına kadar geniş bir yelpaze içinde bulunmaktadır. Bu bağlamda yazılı basının önemli toplumsal ve siyasal olaylara ilişkin bilgileri anında tüm dünyaya duyurması gibi işlevlerinin toplumsal hareketlere anlama ve katılma yönünde destek sağlamasına yol açtığını söylemek doğru olacaktır.

7. Sonuç

İçinde bulunduğumuz küresel yüzyılda, özellikle Türkiye açısından değerlendirildiğinde yazılı basının yeni sosyal hareketler ve toplumsal katılımı teşvik edecek önemli bir güç olduğu dikkat çekmektedir. Yazılı basına bu gücünü sağlayan temel donanımlar, kamusal bilinç oluşturma, kamusal eylem aracılık etme ve kamusal söylem üretme gibi konularda oldukça kritik bir öneme sahip olması olarak belirginleşmekte olup bu donanımlar söz konusu kamusal gücün, eylem ve üretiminde toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmesi zorunluluğunu doğurmaktadır.

Bu bilinç, yazılı basının toplumsal sorumluluk anlayışı bağlamında hareket edip doğruluğu, güvenilirliği, adaleti sağlamasını gerektirmekte toplumsal gelişmeyi sağlama, topluma yeni ufuklar açma ve toplumun kültür düzeyini artırıp katılım olanaklarını genişletme işlevlerine vurgu yapmaktadır.

Yazılı basının yeni sosyal hareketleri teşvik etmek ve toplumsal katılıma hizmet etmek yönündeki rolü, toplum içindeki bireylerin olay ve tartışmalardan haberdar olmasına bu bağlamda da haklarını kullanabilmeleri için gerekli enformasyonu sağlamasına kadar geniş bir yelpaze içinde bulunmaktadır. Bu bağlamda yazılı basının önemli toplumsal ve siyasal olaylara ilişkin bilgileri anında tüm dünyaya duyurması gibi işlevlerinin toplumsal hareketlere anlama ve katılma yönünde destek sağladığı açıkça görülmektedir.

Küreselleşmenin hayatımızın her alanına nüfuz ettiği içinde bulunduğumuz dönem, yazılı basın alanında da dünya çapında yarattığı dönüşümlere paralel bir biçimde yeniden yapılanma ihtiyacını körüklemiş bulunmaktadır. Söz konusu yeni konum, yazılı basında içerik ve niteliğin egemen güçlere bağımlı olması ve yazılı basının siyasal ve ekonomik iktidarların meşruiyetini sağlamlaştırma aracı olarak kullanılması şeklinde belirginleşmektedir. Bu bağlamda yazılı basının, görev ve işlevlerini yapan bu sayede de demokrasinin hayata geçmesine olanak sağlayan bir araç olmaktan çıktığı, kamunun sesi, kulağı, gözü olma işlevlerinden sıyrıldığı göze çarpmaktadır.

Yazılı basının söz konusu işlevlerinden uzaklaşması, toplumsal yapı içinde bireylerin karşılıklı bilgi alışverişinde bulunup toplumsal olana katılım sağlamak konusunda yetersiz kalmasına bu bağlamda çağdaş uygarlık düzeyine ve katılımcı demokrasiye aracılık etmek gibi önemli bir kamusal görevini yerine getirememesine neden olmaktadır. Bu noktada vurgulanması gerekli en önemli husus, yazılı basının ülkemizde demokrasiye katkı sağlayabilmesi için tümüyle kamusal sorumlulukla donatılmış olması gerektiğidir.

Ayrıca yazılı basının ülkemizde sürdürülmek istenen düzenin toplum tarafından benimsenmesinde önemli bir araç olarak konumlandığı alternatif görüşlerin bu aşamada susturulmaya çalışıldığı dikkat çeken diğer bir husustur. Bu durumun en önemli nedeni olarak yazılı basın ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşim belirginleşmekte ve her iki unsurun da birbirini biçimlendirdiği dikkat çekmektedir. Söz konusu ilişkinin özellikle 80 sonrasında yapısal dönüşümle değişim gösterdiği izlenmektedir. Bu dönemden itibaren yazılı basının etkin bir kamusal alan yaratıp, toplumsal hareketliliğin devamını sağlama işlevinden ticarileşme çerçevesinde uzaklaştığı görülmektedir. Yazılı basın alanında var olan çapraz tekeller, toplumun haber alma özgürlüğünü yok ederek aracın toplumsal katılımı sağlama ve yeni sosyal hareketlere ışık tutma işlevlerini unutmamasına yol açmaktadır.

Bu noktada unutulmaması gerekli en önemli husus, toplumsal katılımın bu kapsamda da yeni sosyal hareketlerin her yerden çok özellikle yazılı medyada sağlanabileceğidir. Yazılı basına bu işlevi kazandıran en önemli sebep, yazılı basının yurttaşlık haklarının ve katılımcı sivil demokrasinin geliştirilmesinde çok önemli bir rol üstlenmesi şeklinde belirginleşmektedir. Söz konusu rol, ülkemizde yazılı basının geniş kitleleri bilinçlendirme yeteneği ve donanımına sahip olmasıyla daha da önem kazanmaktadır. Ülkemizde böylesi bir oluşum, John Kean'ın de belirttiği gibi pazar dışı ve devlet dışı olan tümüyle katılımçılığa odaklanmış kamu hizmeti yazılı medyasına vurgu yapmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKDEMİR, Semra (1994). "Sivil Toplum ve Demokrasi": Genç Anadolu Gazetesi, Sayı:40
- ASLAN, Mehmet; KAYA, Gazanfer, "1980 Sonrası Türkiye'de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları", Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, İ.İ.B.F.Dergisi,Cilt:5,Sayı:1,http://iibfdergi.cumhuriyet.edu.tr/archive/1980%sonrası, Erişim:04.10.2013
- ATABEK, Nejdet; DAĞTAŞ, Erdal (1998). Kamuoyu ve İletişim, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- CANTZEN, Rolf (1994). Daha Az Devlet Daha Çok Toplum, Özgürlük/Ekoloji/Anarşizm, Çev: Veysel Atayman, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- ÇAYIR, Kenan (1999). Yeni Sosyal Hareketler Teorik Açılımlar, İstanbul: Kaknüs Yayınları
- ÇETİNKAYA, Hikmet (2002). İrticanın Kara Yüzü, Usame Bin Ladin'den Kaplıncılar'a, İstanbul: Günizi Yayıncılık.
- EMRE, Perrin Öğün (2009). " Toplumsal Hareketlerde İnternet Kullanımı", Medya ve Kültür, Der: Nurçay Türkoğlu, Sevilen Toprak Aalayoğlu, Karaelmas : Urban Yayınları.
- http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/518/6470.pdf Erişim:03/10/2012C. Pateman, Participation and Democratic Theory, London: Cambridge University, 1970, s. 37-39, Aktaran: Kemal Açıkgöz, "Katılmanın Kuramsal Temelleri ve Katılma Araştırmaları", s.23
- http://www.inhak.adalet.gov.tr/temel/aihs.pdf (erişim:03.12.2013)
- http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch (Erişim:03.12.2013)
- http://www.tbmm.gov.tr/komison/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf (erişim: 03.12.2013)
- ÇELANDAİS, Gülçin Erdi (2009). " Sosyal Hareketler Teorileri ve Küreselleşme", Yeni Toplumsal Hareketler Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet, Ankara: Kalkedon Yayınları.
- ÖNER, Şerif (2001). "Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Demokrasi ve Katılım Algılamaları", TODAİE Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, Cilt:10,Sayı:2 http://www.yayin.todaie.gov.tr/dergi.php?Dergi=3&cilt=10&sayi=2, Erişim: 02.10.2013
- ÖRS, Feri; ÖRS, Mehmet Şakir (2008) YERELGE, Toplumsal Belediyecilik, Yerel Yönetimlerde Üretkenlik, Katılımcılık ve Toplumsal İlişkiler, İzmir: Etki Yayınları.
- ÖZKAN, Abdullah (2006). Küreselleşme Sürecinin Medya ve Kültür Üzerindeki Etkileri, Stratejik Rapor:15, İstanbul: Tasam Yayınları.
- ÖZTEKİN, Ali (2011). Siyaset Bilimine Giriş, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- TANİLLİ, Server (2009). Değişimin Diyalektiği ve Devrim Marksizm Üzerine Yeni Düşünceler, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- TILIÇ, L. Doğan (1998). Utanıyorum ama Gazeteciyim, İstanbul: İletişim Yayınları.
- TOSUN, Gülgün Erdoğan, TEPECİKLİOĞLU, Elem E. (2012). Sivil Toplum ve Baskı Grupları, Siyaset Bilimi, Ankara: Orion Kitabevi.
- TOSUN, Tanju; TEPECİKLİOĞLU, Ali Onur (2012). Siyaset Bilimi, Ankara: Orion Yayıncılık.
- TUNÇ, Hasan(2005). Anayasa Hukuku, Ankara: Gazi Kitabevi.
- UÇKAN, Özgür (2002) "E-Devlet, E-Demokrasi ve E-Yönetişim Modeli: Bir İlkel Öncelik Olarak Bilgiye Erişim Özgürlüğü", VIII.Türkiye'de İnternet Konferansı, http://www.e-demokrasi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=27(Erişim:03.11.2012)
- ULUÇ, Güliz (2003). Küreselleşen Medya: İktidar ve Mücadele Alanı, Olanaklar, Sorunlar ve Tartışmalar, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- VARGAS, Virginia (2003). Feminism, Globalization and the Global Justice and Solidarity Movement, Culturel Studies, Routledge
- YARAMAN, Ayşegül (1999). Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- YILMAZ, Aytekin (2003). Çağdaş Siyasal Akımlar Modern Demokraside Yeni Arayışlar, Ankara: Vadi Yayınları.
- YÜCEKÖK, Ahmet N. (1987). Siyaset'in Toplumsal Tabanı (Siyaset Soyolojisi), Ankara: Ankara Üni. Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi.